

УДК: 343.85:332.1

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.92.3.45>

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ КРИПТОВАЛЮТ: МІЖ ФІНАНСОВИМ ПРАВОМ ТА ПРАВОМ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Пирожкова А.С.,
студентка 3 курсу
факультету прокуратури,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
ORCID: 0009-0008-1136-9432
e-mail: a.s.pyrozhkova@nlu.edu.ua

Домріна М.К.,
студентка 3 курсу
факультету прокуратури,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
ORCID: 0009-0009-7862-7405
e-mail: domrinamaria86@gmail.com; <mailto:a.s.pyrozhkova@nlu.edu.ua>

Паращенко О.К.,
асистентка кафедри фінансового права,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
ORCID: 0009-0001-0284-0308
e-mail: o.k.paraschenko@nlu.edu.ua

Пирожкова А.С., Домріна М.К., Паращенко О.К. Правове регулювання криптовалют: між фінансовим правом та правом інтелектуальної власності.

Стаття присвячена глибокому аналізу актуального стану правового регулювання криптовалют у світовій практиці та в Україні, а також окресленню основних проблем інтеграції цифрових валют у національні правові системи. У роботі детально розглянуто історію виникнення криптовалют як нового явища у фінансово-економічній сфері, з фокусом на появу та розвиток Bitcoin як першої децентралізованої цифрової валюти, що стала основою для формування ринку віртуальних активів. Значну увагу приділено характеристикам криптовалют, зокрема їх децентралізованій природі, анонімності або псевдонімності користувачів, криптографічному захисту, неможливості підробки та безпосередньому використанню в бізнесових і фінансових операціях. У статті розглянуто ключові переваги криптовалют, але також зазначено ризики, серед яких можливе застосування у незаконних схемах, відмиванні коштів та фінансуванні тероризму; зниження контролю держав за емісією грошей; волатильність курсу; складнощі з податковим регулюванням і наглядом. Проведений порівняльний аналіз різних підходів до регулювання криптовалют у таких країнах, як Канада, США, Японія, Німеччина, Велика Британія та країни ЄС. Особливий акцент зроблено на нормативно-правових аспектах, які регулюють криптовалюти в Україні, зокрема Законі України «Про віртуальні активи», разом із розглядом питань правового статусу, ліцензування та державного контролю ринку криптовалют. Автор наголошує на потребі в комплексному системному підході до регулювання криптовалютного сегмента, що охоплював би фінансову, податкову, цивільно-правову й інтелектуально-правову сфери, гарантуючи при цьому належний захист прав інвесторів і користувачів. У статті доведено, що належне законодавче впорядкування цього ринку сприятиме підвищенню прозорості операцій з криптовалютами, їх легалізації, залученню інвестицій і подальшому розвитку цифрової економіки України. Наведено практичні рекомендації щодо удосконалення правового статусу криптовалют, оптимізації системи оподаткування, ліцензування криптобірж і посилення регулятивного контролю над операціями з цифровими активами.

Ключові слова: криптовалюта, цифрові активи, фінансове право, правове регулювання, оподаткування, ліцензування, Bitcoin, децентралізація, цифрова економіка, інтелектуальна власність.

Pyrozhkova A.S., Domrina M.K., Paraschenko O.K. Legal regulation of cryptocurrencies: between financial law and intellectual property law.

The article is devoted to an in-depth analysis of the current state of legal regulation of cryptocurrencies in world practice and in Ukraine, as well as an outline of the main problems of integration of digital currencies into national legal systems. The work examines in detail the history of the emergence of cryptocurrencies as a new phenomenon in the financial and economic sphere, with a focus on the emergence and development of Bitcoin as the first decentralized digital currency, which became the basis for the formation of the virtual asset market. Considerable attention is paid to the characteristics of cryptocurrencies, in particular their decentralized nature, anonymity or aliasing of users, cryptographic protection, impossibility of counterfeiting and direct use in business and financial transactions. The article examines the key advantages of cryptocurrencies, but also indicates risks, including possible use in illegal schemes, money laundering and terrorist financing; reduction of state control over money emission; exchange rate volatility; difficulties with tax regulation and supervision. A comparative analysis of different approaches to cryptocurrency regulation in countries such as Canada, the USA, Japan, Germany, Great Britain and EU countries was carried out. Special emphasis is placed on the regulatory and legal aspects that regulate cryptocurrencies in Ukraine, in particular the Law of Ukraine «On Virtual Assets», together with consideration of issues of legal status, licensing and state control of the cryptocurrency market. The author emphasizes the need for a comprehensive systematic approach to the regulation of the cryptocurrency segment, which would cover the financial, tax, civil and intellectual legal spheres, while guaranteeing proper protection of the rights of investors and users. The article proves that proper legislative regulation of this market will contribute to increasing the transparency of transactions with cryptocurrencies, their legalization, attracting investments and further development of the digital economy of Ukraine. Practical recommendations are given for improving the legal status of cryptocurrencies, optimizing the taxation system, licensing crypto exchanges and strengthening regulatory control over transactions with digital assets.

Key words: cryptocurrency, digital assets, financial law, legal regulation, taxation, licensing, Bitcoin, decentralization, digital economy, intellectual property.

Постановка проблеми. Інтенсивний розвиток цифрових технологій та поява криптовалют кардинально змінили глобальний фінансовий ландшафт, поставивши перед державами низку складних питань, пов'язаних зі встановленням їх правового статусу, оподаткуванням, контролем та інтеграцією в національні економічні системи. Відсутність уніфікованого підходу до регулювання криптовалют, їх надмірна волатильність, анонімність операцій і ризики використання в злочинній діяльності створюють серйозні виклики як для фінансової стабільності, так і для національної безпеки. Попри зростаючу популярність криптовалют серед українського населення, в Україні досі бракує цілісної і дієвої нормативно-правової бази для регулювання обігу цифрових активів. У таких умовах постає необхідність ґрунтовного наукового аналізу міжнародного досвіду з метою формування ефективної моделі регулювання криптовалютного ринку, пристосованої до національних реалій.

Метою цього дослідження є глибокий аналіз правового статусу криптовалют у різних юрисдикціях світу, виявлення ключових переваг і ризиків їх використання, оцінка сучасного рівня нормативного регулювання криптовалют в Україні та розробка рекомендацій щодо вдосконалення національного законодавства з урахуванням найкращих практик міжнародного досвіду.

Стан опрацювання проблематики. Питання правового регулювання ринку криптовалют є предметом активного обговорення у працях міжнародних фінансових установ, урядових органів та науковців. Значна увага цій темі приділяється такими структурами, як Європейський центральний банк, Європейська комісія, а також фінансовими регуляторами Канади, США, Японії та країн Європейського Союзу. У відповідних джерелах детально аналізуються ризики, що виникають через анонімність транзакцій, можливість використання криптовалют у нелегальних фінансових операціях, висока волатильність і недостатність державного контролю над цим сегментом. Науко-

ві роботи також охоплюють аспекти оподаткування криптовалют, класифікації цифрових активів, функціонування криптобірж та варіативність регуляторних механізмів у різних країнах (зокрема США, Німеччині, Японії та Канаді). Водночас у межах української наукової літератури відзначається нестача системного аналізу нормативно-правового врегулювання криптовалютного ринку з урахуванням міжнародної практики, що обумовлює нерозвиненість концепції створення ефективної моделі правового регулювання цього сектору в Україні.

Виклад основного матеріалу. У 2009 році світ вперше познайомився з терміном «криптовалюта». Її поява стала можливою завдяки створенню платіжної системи Bitcoin, авторство якої належить людині або групі осіб, відомій під псевдонімом Сатосі Накамото [1, с. 68]. Основна мета введення криптовалюти полягала у виключенні державних органів та банків із процесу проведення платежів, завдяки чому транзакції здійснюються безпосередньо між учасниками (покупець-продавець). Зростання популярності криптовалюти спричинило поділ користувачів на дві категорії: тих, хто не користується криптовалютою, та тих, хто став активним учасником криптовалютних операцій і бізнесу. Це цілком закономірно, адже розвиток технологій і інформаційного суспільства неминує призводити до появи нових засобів платежу.

Серед головних переваг віртуальної валюти для користувачів – анонімність і децентралізація, тобто відсутність держави як учасника фінансових відносин. Випуск криптовалюти не контролюється жодним центральним органом, що робить її захищеною від державного впливу або маніпуляцій [1, с. 70]. Емісія здійснюється автоматично за допомогою математичних алгоритмів без участі органів типу Національного банку України, що є відповідальним за випуск національної валюти. Відсутність фінансового посередника приваблює користувачів: майнери самі генерують криптовалюту через процес майнінгу та здійснюють обробку транзакцій, отримуючи винагороду за першочергову обробку.

До інших переваг криптовалюти належить неможливість її підробки, оскільки вона не має фізичного вираження, а також можливість використання у бізнесі. Наприклад, у Чехії було створено Czech Crown Coin – національну віртуальну валюту для розвитку інтернет-бізнесу. Також криптовалюту іноді випускають з метою зниження ризиків її використання, як, наприклад, британський бріткоїн, призначений для підвищення безпеки користування та справедливого розподілу монет [2, с. 27]. Це демонструє готовність держав використовувати криптовалюту ефективно та мінімізувати ризики для користувачів.

Серед недоліків варто виділити:

використання криптовалют для незаконних транзакцій (торгівля наркотиками, зброєю) через анонімність і складність відстеження учасників. Центральний банк Франції у своїх звітах вказував, що криптовалюта є інструментом спекуляцій, відмивання грошей і не визнається валютою, відповідно до французького законодавства [3];

Втрата державою контролю над монополією на емісію грошей, що спричиняє зменшення доходів від сеньйоражу.

Зниження попиту на національну валюту, яке може призвести до її девальвації та ускладнення процесу грошово-кредитного регулювання.

Ускладнення у проведенні ефективної грошово-кредитної політики через частку грошової маси, яка залишається поза межами державного контролю. [2, с. 27].

Крім того, багато країн взагалі не визнають криптовалюту валютою. Наприклад, Данія не регулює її законодавчо, і місцевий орган фінансового нагляду виділяє такі ризики: можливість втрати віртуальної валюти на майданчику чи гаманці, неможливість її використання як платіжного засобу, різка зміна вартості або падіння до нуля, податкові наслідки, відсутність гарантій безпеки [4].

Ще одним фактором недовіри є висока волатильність [5].

На світовому рівні держави поділяються на три групи за ставленням до криптовалюти:

- ті, де обіг і бізнес з криптовалютою законодавчо врегульовані (Канада, США, Японія);
- ті, що впроваджують регулювання (Німеччина, Ісландія, Австрія, Норвегія, Фінляндія);
- більшість країн, які лише роблять спроби регулювання або зовсім його не впроваджують (Україна, Італія).

У Канаді криптовалюта набуває значної популярності, що підтверджується її другим місцем серед країн світу за кількістю біткоїн-банкоматів. Вже у 2014 році було запроваджено правове регулювання ключових аспектів обігу криптовалют. Зокрема, прийнято вимоги щодо реєстрації криптовалютних бірж у Центрі аналізу фінансових операцій та звітів (FINTRAC), визначено на-

слідки за недотримання умов реєстрації, а також запроваджено обов'язок повідомляти про підозрілі фінансові операції. [6].

У США криптовалюта розглядається як аналог грошей, біржовий товар та власність для оподаткування. Деякі штати, як Каліфорнія, дозволяють корпораціям і приватним особам брати участь у криптовалютних операціях. У штаті Нью-Йорк введено BitLicense – ліцензію для криптовалютного бізнесу, а у Вашингтоні необхідна ліцензія оператора для переказів і обміну криптовалюти [7].

Європейська комісія у 2016 році запропонувала обов'язкову реєстрацію або ліцензування бірж і компаній, що надають криптовалютні гаманці [7]. В ЄС криптовалюта вважається конвертованою децентралізованою валютою, а Директива 2015 року визнає її засобом платежу [8], тоді як ЄЦБ визначає її лише як засіб обміну [9]. Сенат Франції дотримується схожої позиції [3]. У Японії віртуальна валюта теж розглядається як засіб обміну.

Серед країн другої групи криптовалюта надається до вже існуючих категорій: Австрія – нематеріальний актив, Німеччина – фінансовий інструмент, Ісландія – цифрова валюта, Фінляндія – програмне забезпечення, що є сировинним товаром. У Великобританії віртуальна валюта не контролюється владою і не є цифровою валютою [3].

Першою країною, що офіційно визнала біткоїн, стала Німеччина: він не є законним платіжним засобом, проте комерційне використання вимагає ліцензії. В Ісландії криптовалюта віднесена до цифрових валют, але юридичним особам заборонено обмінювати її. Польща визначає криптовалюту як цифрове представлення активів, що не видаються центральним банком чи кредитними установами [3].

В Україні криптовалюта досі не має правового регулювання. Попри перші торги ф'ючерсами у 2016 році, національне законодавство не класифікує її. Частина 2 статті 32 Закону України «Про Національний банк України» забороняє випуск і обіг інших грошових одиниць як платіжного засобу, а Bitcoin визначено як «грошовий сурогат без забезпечення реальною вартістю» [10]. Існують законодавчі ініціативи, зокрема законопроект № 2461 від 15.11.2019, що визначає криптоактиви і регламентує оподаткування операцій з ними.

Центральною проблемою є оподаткування криптовалютних операцій через анонімність і децентралізованість. В Італії, наприклад, пропонували закон про обов'язкову ідентифікацію користувачів, що обмежує анонімність. У Канаді оплата криптовалютою оподатковується як бартер, а продаж і майнінг – податком на прибуток. У США криптовалюта визнається власністю, тому операції з нею підлягають оподаткуванню, включаючи зарплату в криптовалюті [7]. Японія обкладає дохід у криптовалюті податком на прибуток і корпоративним податком.

Висновки. Міжнародний досвід показує, що правове регулювання криптовалюти необхідне. Неврегульованість залишає державу без доходів і інвестиційних можливостей. Для ефективного законодавчого врегулювання слід:

- розробити механізми мінімізації ризиків у криптовалютних операціях;
- визначити, чи належить криптовалюта до існуючих категорій активів;
- вирішити питання її статусу як законного платіжного засобу або засобу обміну;
- розробити механізм оподаткування;
- врегулювати ліцензування криптовалютного бізнесу.

Легалізація завжди обмежуватиме анонімність, оскільки верифікація користувачів і податковий контроль суперечать цій особливості. Досвід світу демонструє складність упровадження ефективного регулювання, але законодавчі ініціативи в Україні спрямовані на визначення правового статусу власників криптовалюти та оподаткування операцій з нею.

Сучасні трансформації у світі свідчать про активне використання людством провідних технологічних досягнень у сфері інформаційних технологій. Глобальні фінансові процеси демонструють можливість запровадження єдиної світової валюти, якою, ймовірно, стане криптовалюта, оскільки вона відповідає багатьом характеристикам грошей. Поняття криптовалюти та електронних грошей мають суттєві відмінності. Електронні гроші, на відміну від криптовалюти, володіють юридичним статусом, мають офіційно визначеного емітента, встановлену фіксовану пропозицію, а їхній обіг підлягає регуляції та контролю з боку відповідних органів [11].

За визначенням Європейського центрального банку, криптовалюта – це децентралізований цифровий засіб вартості, який може існувати у цифровому вигляді та виконувати функції засобу обміну, збереження вартості або одиниці обліку. Вона ґрунтується на математичних алгоритмах і захищена криптографічними методами [11]. Криптовалюта є продуктом «цифрової економіки», поява якої обумовлена розвитком технології блокчейн та певними проблемами державної гро-

шово-кредитної системи: недосконалістю інституційно-правової бази, питаннями захисту прав інвесторів, інфляцією, валютними обмеженнями та надмірним державним контролем [12, с. 34].

Сьогодні питання нормативно-правового регулювання обліку, оподаткування та контролю операцій із криптовалютою залишається актуальним як в Україні, так і у світі. Недостатній контроль держави пояснюється відсутністю ефективного правового регулювання статусу криптобірж та криптовалют в Україні. Легалізація та визнання криптовалют платіжними засобами дозволить упорядкувати процеси та забезпечити їх прозорість. Прозорі біржові операції сприятимуть підвищенню рівня довіри, а також допоможуть удосконалити систему оподаткування і контролю за такими транзакціями. Однак досі залишаються відкритими питання, пов'язані з класифікацією, управлінням та оподаткуванням криптовалют. Наприклад, Австралійська Рада зі стандартів бухгалтерського обліку (AASB) досліджувала аспекти, що стосуються «цифрових валют», тоді як Рада зі стандартів бухгалтерського обліку Японії (ASBJ) представила проєкт нових стандартів для обліку криптовалют. Законодавства розвинених країн розглядають можливості нормативного врегулювання цифрових фінансових інструментів. Для оподаткування важливо визначити об'єкт та базу обліку. Європейський центральний банк у 2012 р. підготував звіт про схеми цифрових валют і проаналізував легалізацію таких систем у правовому полі ЄС [13, с. 203].

З точки зору держави, регулювання криптовалютного ринку може забезпечити додаткові надходження до бюджету, які спрямовуватимуться на освіту, медицину та інші соціально важливі сфери. Для повноцінного функціонування ринку необхідно створити нормативно-правову базу, яка врегульовувала б правовий статус цифрових активів, платежі у криптовалюті, оподаткування та діяльність біржових платформ. Загальна практика регулювання передбачає такі підходи: економічно орієнтований, мінімізація ризиків, наглядовий та обмежувальний [12, с. 35].

На сьогодні ринок криптовалют в Україні не визначений як окрема сфера суспільних відносин. Держава не встановила права та обов'язки учасників, а також не здійснює повноцінний контроль діяльності криптобірж та користувачів криптовалют [14, с. 194].

Угода між двома юридичними особами про оплату товару криптовалютою наразі юридично неможлива, оскільки біткоїн не визнаний платіжним засобом. У Японії, наприклад, біткоїн визнано законним платіжним засобом. Європейський суд постановив, що обмін традиційної валюти на біткоїни не підлягає оподаткуванню ПДВ. У Німеччині криптовалюта визнається «одиницею розрахунку» та прирівнюється до фінансових інструментів з оподаткуванням приросту капіталу (25 %). У США tether функціонує як цифровий долар, а біткоїн не потребує ліцензії для використання як платіжний засіб. У Великій Британії біткоїни класифікують як нерегульовані активи та оподатковують як іноземну валюту.

Канада посідає друге місце після США за кількістю біткоїн-банкоматів. Там розробляють цифрову версію долара, а операції з криптовалютою оподатковуються як бартерні угоди. Криптовалюта, здобута шляхом майнінгу, підлягає прибутковому податку. У Китаї активно функціонують майнінг-пули, і бізнес у сфері криптовалют щороку зростає, хоча регулювання операцій ще не повністю запроваджене [13, с. 206].

В Естонії криптовалюта не визнається законним платіжним засобом, її класифікують як цифровий актив, який підлягає оподаткуванню, але не ПДВ. Біржі вважаються легальними за умови реєстрації, дотримання правил фінансового прогнозування, аудиту та професійної кваліфікації засновників [15].

У 2021 р. капіталізація світового ринку криптовалют становила 2,3 трлн дол. США, що приблизно 1 % світових фінансових активів. Незважаючи на невелику частку транзакцій порівняно з традиційними платіжними системами, криптовалюта є перспективним інвестиційним інструментом для обміну, торгівлі та зберігання активів. Ріст капіталізації пов'язаний із зацікавленістю інвесторів у стабільних криптомонетах, нових технологіях, децентралізованих фінансах та «розумних» контрактах [16].

Згідно з «Глобальним індексом прийняття криптовалют» 2021 р., Україна потрапила до топ-20 країн та посіла четверте місце за щоденним обігом віртуальних активів (1 млрд грн), що свідчить про значний потенціал розвитку ринків капіталу. Віртуальні активи вимагають встановлення системи оподаткування, захисту прав інвесторів та гнучкої нормативної бази. Україна легалізувала ринок віртуальних активів та створила механізм інвестування, але більшість нормативних актів щодо платежів, деривативів та оподаткування перебувають на стадії розробки, з урахуванням оцінки ризиків за стандартами FATF [16].

17 лютого 2022 р. Верховна Рада України ухвалила Закон «Про віртуальні активи», який має регулювати криптоіндустрію. Він набуде чинності лише після податкового врегулювання. НАЗК 30.12.2021 р. роз'яснило порядок декларування нематеріальних активів, а суди застосовують це при ухваленні рішень. Обіг криптовалют в Україні наразі законний, хоча НБУ ввів обмеження на міжнародні перекази та криптотранзакції. Після набрання чинності закону криптовалюта отримає статус «дозвільних активів», але не буде використовуватися як платіжний засіб [15].

Аналіз міжнародного досвіду показує, що нормативне регулювання криптовалют необхідне. Нерегульовані процеси обмежують надходження до бюджету та інвестиційні можливості. Для розвитку ринку криптовалют потрібно:

- Визначити правовий статус криптовалют та бірж в Україні;
- Мінімізувати ризики, пов'язані з незаконним обігом та фінансуванням тероризму;
- Впровадити механізм оподаткування та зміни у податковому законодавстві;
- Встановити, чи визнаються цифрові гроші законним засобом платежу;
- Ліцензувати діяльність криптобірж та компаній;
- Забезпечити державний контроль за операціями та дотриманням законодавства.

Україна прагне законодавчо врегулювати обіг криптовалют, слідуючи прикладу ЄС, де Комісія розробляє пакет правил МіСА для захисту споживачів та підтримки інновацій.

В умовах повномасштабної війни віртуальні активи стали інструментом збору коштів для гуманітарної допомоги через проєкти UNITED24, Aid For Ukraine та Криптовалютний фонд благодійних організацій України. Кошти зараховуються на рахунки НБУ та використовуються за призначенням.

Національний банк України 02.03.2023 р. ухвалив постанову №14 щодо авторизації операторів фінансових платіжних послуг, встановивши додаткові вимоги до їх діяльності. Це обмежило високоризикові транзакції, пов'язані з криптовалютами та азартними іграми, але не завадило здійснювати перекази у криптовалюті [17].

Таким чином, попри відсутність повного законодавчого регулювання, держава сформувала загальний підхід до ринку криптовалют, що дозволяє біржам проводити операції та залучати ресурси для гуманітарних і оборонних потреб. Упорядкування обігу віртуальних активів сприятиме дешевшому та інклюзивнішому фінансуванню розвитку економіки.

Висновки. Отже, міжнародний досвід засвідчує, що криптовалюти являють собою нове фінансове явище, яке інтегрує ознаки традиційних грошових інструментів та цифрових активів, і, відповідно, вимагає всебічного та структурованого правового врегулювання. Їхній децентралізований характер та анонімність створюють значні ризики для ефективного державного контролю, реалізації податкової політики і забезпечення фінансової стабільності. Для успішного регулювання необхідно чітко визначити правовий статус криптовалют і бірж, розробити механізми оподаткування операцій, впровадити процедури ліцензування суб'єктів криптовалютного бізнесу та встановити адекватний державний контроль за їхньою діяльністю. Визнання криптовалют у статусі «дозвільних активів», регламентація біржових операцій та запровадження прозорих податкових механізмів не лише забезпечать додаткові надходження до державного бюджету, але й сприятимуть підвищенню довіри інвесторів, а також розвитку цифрової економіки України. Розробка законодавчої бази для регулювання обігу криптовалют потребує пошуку оптимального балансу між стратегічним забезпеченням безпеки фінансового сектору, збереженням інноваційного потенціалу децентралізованих технологій і врахуванням напрацьованого міжнародного досвіду в галузях фінансового та інтелектуального права. Легалізація криптовалют і запровадження чітких та прозорих правил їх обігу є критично важливою передумовою для формування стійкого цифрового ринку та ефективного захисту прав усіх учасників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Мандрик В.О., Мороз В.П. Законодавче регулювання обігу криптовалют в Україні, проблеми та перспективи їх розвитку. *Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України*. 2019. Т. 29. № 4. С. 67–71. DOI: <https://doi.org/10.15421/40290414>.
2. Пантелєєва Н.М. Нові форми грошей в умовах формування інформаційного суспільства. *Вісник Національного банку України*. 2014. № 5. С. 25–31. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnbu_2015_5_6.

3. Міжнародний досвід законодавчого регулювання питання функціонування криптовалют, криптовалютних бірж, майнінгу та виводу в фіат: інформаційна довідка / Європейський інформаційно-дослідницький центр. URL: <https://infocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/29421.pdf> (дата звернення: 20.11.2025).
4. Advarsel mod virtuelle valutaer (bitcoin m.fl.) Finanstilsynet (Danish Financial Supervisory Authority). URL: <https://www.finanstilsynet.dk/da/Nyheder-ogPresse/Pressemeddelelser/Arkiv/Presse-2013/Advarsel-mod-virtuelle-valutaer-bitcom-mfl-2013> (дата звернення: 20.11.2025).
5. Курс криптовалют до долара. URL: <https://minfin.com.ua/ua/currency/crypto/> (дата звернення: 20.11.2025).
6. Transactions Involving Bitcoins. URL: http://www.canadiantaxlitigation.com/wp-content/uploads/2014/01/2013-051470117.txt?utm_source=Mondaq&utm_medium=syndication&utm_campaign=inter-article-link (дата звернення: 20.11.2025).
7. Порівняльний огляд іноземного законодавства щодо правового статусу цифрових грошей та державного регулювання криптовалютного бізнесу : інформаційна довідка / Європейський інформаційно-дослідницький центр. URL: <https://infocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/29283.pdf> (дата звернення: 20.11.2025).
8. Директива Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2015/849 від 20 травня 2015 року про запобігання використанню фінансової системи для цілей відмивання грошей або фінансування тероризму, про внесення змін до Регламенту Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 648/2012 та про скасування Директиви Європейського Парламенту і Ради 2005/60/ЄС та Директиви Комісії 2006/70/ЄС: електронний ресурс. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_037-15#Text (дата звернення: 20.11.2025).
9. Opinion of the European Central Bank of 12 October 2016 on a proposal for a directive of the European Parliament and of the Council amending Directive (EU) 2015/849 on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing and amending Directive 2009/101/EC (CON/2016/49) : електронний ресурс. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52016AB0049> (дата звернення: 20.11.2025).
10. Національний банк України. Роз'яснення щодо правомірності використання в Україні "віртуальної валюти/криптовалюти" Bitcoin. 10.11.2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0435500-14#Text> (дата звернення: 20.11.2025).
11. Virtual Currency Schemes / European Central Bank. 2012, Oct. URL: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtualcurrencyschemes201210en.pdf> (дата звернення: 20.11.2025).
12. Ковальчук О. Адміністративно-правове регулювання ринку криптовалют в Україні. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 18. Право*. 2021. Вип. 5. С. 32–36. DOI: <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series18.2021.35.04>.
13. Макурін А.А. Визначення правового статусу в Україні та за кордоном сучасних грошових знаків. *Проблеми економіки*. 2019. № 3(41). С. 202–207. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2019-3-202-207>.
14. Усатенко О.В., Макурін А.А. Нормативно-правове регулювання доходів від операцій із криптовалютою. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2020. Вип. 34. С. 191–196. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2020-34-32>.
15. Івахно В., Романчук А. Криптовалюта в Україні: регулювати чи дозволити згоріти? *Loyer Hunt*. 2023, 9 серпня. URL: <https://loyer.com.ua/uk/kryptovalyuta-v-ukrayini-regulyuvaty-chy-dozvolyty-zgority/> (дата звернення: 20.11.2025).
16. Олійник Д.І. Обіг віртуальних активів в Україні: аналітична доповідь / Національний інститут стратегічних досліджень, Центр зовнішньополітичних досліджень. Київ, 2022. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-06/oliinik.pdf> (дата звернення: 20.11.2025).
17. Златін В. Правове регулювання крипто-бірж в Україні. URL: <https://www.bca.education/pravoveregulyuvannya-kripto-birzh-v-ukrayini-bl/> (дата звернення: 20.11.2025).